

Kur'ân'da Karakter İnşası
Yasin Pişgin,
Timaş Yayınları, İstanbul 2020, 431 s.
ISBN: 978-975-362-547-0

Character Construction in the Qur'an

Aziz KARABULUT

Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, aziz.karabulut0758@gmail.com,
Orcid ID: 0000-0002-3670—6860

Makale Bilgisi	Article Information
Makale Türü – Article Type	Kitap İncelemesi / Book Review
Geliş Tarihi – Date Received	12 Nisan / April 2021
Kabul Tarihi – Date Accepted	23 Haziran / June 2021
Yayın Tarihi – Date Published	25 Haziran / June 2021
Yayın Sezonu	Nisan – Mayıs– Haziran
Pub Date Season	April – May – June

Atıf / Cite as: Karabulut, A. (2021). Kur'ân'da Karakter İnşası/ Character Construction in the Qur'an. Turkish Academic Research Review, 6 (2), 805-811. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tarr/issue/62824/913729>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tarr>

Copyright © Published by Mehmet ŞAHİN Since 2016- Akdeniz University, Faculty of Theology, Antalya, 07058 Turkey. All rights reserved.

Kur'ân'da Karakter İnşası
Yasin Pişgin,
Timaş Yayınları, İstanbul 2020, 431 s.
ISBN: 978-975-362-547-0

Aziz KARABULUT

Öz

Bu çalışmada Doç. Dr. Yasin PİŞGİN tarafından kaleme alınan *Kur'ân'da Karakter İnşası* isimli eserin incelenmesi ve değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Eser, insan karakterinin sahip olduğu olumlu ve olumsuz yönlerin Kur'ân rehberliğinde inşasını konu edinmesi açısından alanında ilk çalışma olduğu söylenebilir. Vahyin karakter inşa sisteminin ve buna ait prensiplerin ön plana çıkartıldığı eserde davranış bilimleri, eğitim, psikoloji ve sosyal psikoloji gibi davranış bilimlerinin tespitleri tefsir zaviyesinden değerlendirilmiştir. Bu yönüyle *Kur'ân'da Karakter İnşası* adlı kitap, disiplinlerarası bir çalışma özelliğine sahip olup başta tefsir olmak üzere Din Psikolojisi ve Din Eğitimi gibi alanlardaki araştırmacılar için bir ön fikir ve kaynak değeri taşımaktadır. Yazar eserinde insanı her yönüyle kemâle erdirecek yegâne kaynak olan Kur'ân'ın, insan karakter ve şahsiyetini aşamalı olarak nasıl inşa ettiğini ortaya koymaya çalışmıştır. Bu çerçevede müellif, Kur'ân'ın karakter inşa yöntemini üç aşamalı bir karakter tekâmülü şeklinde ele almaktadır. Ona göre Kur'ân'ın karakter inşası akıl, kalp ve davranışların inşası olmak üzere üç aşamalı bir süreçten geçmekte ve bu sürecin sonunda insan, yaratılışına uygun bazı erdemlerin ve değerlerin ortaya çıkacağı bir yapıya sahip olmaktadır. Yazar, insanın yaratılış anlamına ve amacına uygun yaşamasının yanı sıra ilahî inâyete doğrultusunda kendisini gerçekleştirebilmesinin de bu inşâ ve tekâmül sürecine bağlı olduğunu dile getirmektedir. Eserde vahyin karakter inşasının rol modeli olarak Hz. Peygamber'in örneklığı ve nebevî inşa aşamaları okuyucuya sunulmuştur. Dolayısıyla Pişgin'in *Kur'ân'da Karakter İnşası* isimli eserinde, modern "izm" ve ideolojilerin ortaya koyduğu bazı eğilimler sebebiyle insanî değerlerin yok olduğu bir çağda insan karakterinin ilahî rehber doğrultusunda yeniden şekillenmesine yönelik bir teklif öne sürmesi bireysel ve toplumsal değişim için oldukça önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Yasin PİŞGİN, Kur'ân, Karakter, İnşa, Akıl, Kalp, Davranış.

Character Construction in the Qur'an

Abstract

This study aims to examine and evaluate the work named *Character Construction in the Qur'an* written by Assoc. Prof. Dr. Yasin PİŞGİN. The work can be considered as the first study in its field in terms of focusing on the construction of the positive and negative aspects of the human character under the guidance of the Quran. In the work, in which the character construction system of revelation and its principles are brought to the fore, the determinations of sciences such as behavioral sciences, education, psychology and social psychology are evaluated from the point of tafsir. In this respect, the book called *Character Construction in the Qur'an* has the feature of an interdisciplinary study and the value of preliminary idea and resource for researchers in areas such as tafsir, Psychology of Religion and Religious Education. In his work, the author attempted to reveal how the Quran, which is the only source that will bring human perfection in all aspects, gradually builds human character and

personality. In this framework, the author handles the character construction method of the Quran as a character evolution in three stages. According to him, the character construction of the Quran goes through a three-stage process, namely the construction of mind, heart and behavior, and at the end of this process, human has a structure in which some virtues and values suitable for his creation will emerge. The author states that man's ability to live in accordance with the meaning and purpose of creation, as well as realizing himself in the direction of divine obedience, depends on this process of construction and evolution. In the work, the example of the Prophet and the prophetic construction stages are presented to the reader as a role model of the character construction of revelation. Therefore, it is very important for the individual and social change that Pişgin put forward a proposal for the reshaping of human character in accordance with the divine guide in his work titled *Character Construction in the Qur'an* in an age where human values are destroyed due to some tendencies displayed by modern "isms" and ideologies.

Keywords: Yasin PİŞGİN, Qur'an, Character, Construction, Mind, Hearth, Behavior.

Giriş

İnsanı yaratan Allah, onu en güzel şekilde tanıyan ve tanıdandır. Kur'an'ın birçok âyetinde farklı açılardan kâinattan söz edildiği gibi yaratılış süreci, tabiatı, karakteri, karakterinin değişen ve değişmeyen yönleri gibi maddî ve manevî boyutlarıyla insandan da oldukça geniş bir şekilde bahsedilmiştir. Bu yönüyle Kur'an'ın ana konularından birisinin insan olduğu söylenebilir (Demirci, 2008: 22). Dolayısıyla bedenî ve ruhî boyutlara sahip olan insan karakterinin bütün özelliklerinin ortaya çıkarılması ve bu karakterin ilahî inâyet doğrultusunda şekillenmesi için Kur'an'a müracaat etmek gerekmektedir.

Yasin Pişgin'e göre seküler "izm" ve ideolojilerin inşa ettiği insan karakteri, insanlığı günbegün büyük bir buhran, kaos ve uçurumun eşğine sürüklemektedir. Ona göre insanın düşmüş olduğu bu kaotik ve buhran ortamından kurtulmasının yolu Kur'an ışığında hareket etmektir. Pişgin eserinde, "*Böyle bir ortam içinde insanlığın içine düştüğü kaostan kurtulması için ne yapılabilir?*" sorusunun cevabını aramaktadır (Pişgin, 2020: 13).

Kur'an'da Karakter İnşası adlı eser giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde yazar, "Konuya Genel Bir Bakış" başlığı altında okuyucuya konuya dair bilgiler sunmaktadır. İnşa'yı insanın olgunlaşmasını, yaratılışının anlam ve amacını gerçekleştirmek şeklinde ifade eden Pişgin, Kur'an'ın inşa sisteminin

semantik, epistemolojik ve ontolojik boyutlarından bahsetmektedir (Pişgin, 2020: 18-19). Ayrıca karakter inşasının bir süreç olduğunu ve bu sürecin her bireye özel bir şekilde işlediğini belirtmektedir (Pişgin, 2020: 24). Bu başlık altında akıl ve irade üzerinde duran müellif, Kur’ân’ın Mekke ve Medine toplumundaki inşa sistemine değinmektedir. Bu bölümde yazar, “Konunun Önemine Dair” başlığı altında ilahî iradenin insan ve toplum karakteri üzerindeki anlam ve önemi üzerinde de durmuştur. Cahiliye dönemi insanî davranış şekillerinden örnekler vererek vahiyden öncesi ve sonrası arasındaki farklılıkları ortaya koymaya çalışmıştır. Daha sonra Pişgin, özellikle yirminci yüzyılda materyalizm, rasyonalizm ve pozitivizm gibi vahyi akla indirgemeye çalışan paradigmalardan ve bu dönemin karakter inşasında maddeci yaklaşımların rolünden söz etmiştir. Yazar, giriş bölümünün sonunda insanın ve toplumların inşasını şekillendiren doktrinlerde bir değişim ve dönüşüm gerçekleşmemesi durumunda yirmi birinci yüzyılda insanlığın iflas etmiş ve temiz fitratından sapmış bir topluluğa dönüşeceği kaygısını dile getirmiştir (Pişgin, 2020: 37).

Müellif, “Kavramsal Çerçeve” ismini verdiği birinci bölümde çalışmanın temel kavramları olan “karakter” ve “inşa” kelimelerini analiz etmiştir. Yazarın burada kitapta kullanılacak kavramların anlamlarına dair okuyucuyu hazırlama amacı taşıdığı söylenebilir. Kitapta karakteri iradî eylemlerin ruhî kökeni olarak değerlendiren yazar, fitrî/genetik ve tecrübe veya çevresel unsurlar sebebiyle sonradan kazanılmış olmak üzere karakterin iki yönünden bahsetmektedir (Pişgin, 2020: 41). Karakter, şahsiyet ve kişilik kelimelerinin benzer ve farklı yönlerine değinerek bu kelimelerin birbirinin yerine kullanıldığını dile getirmiştir. Daha sonra yazar, “Kur’ân’da Karaktere Anlamca Yakın Kavramlar” başlığı altında “fitrat, şâkile, huluk, nefis ve ruh” gibi kavramları ele almıştır. Kur’ân’da söz konusu kavramların zikredildiği âyetleri inceleyerek etimolojik tahlillerini yaptıktan sonra “fitrat, şâkile, huluk, nefis ve ruh” gibi kavramları mana yönünden karaktere yakın kelimeler olarak değerlendirmiştir.

Yazarın bu bölümde analize tabi tuttuğu temel kavramlardan birisi de “inşa”dır. O, bu kavram ile Allah tarafından ortaya konulan bir yöntem doğrultusunda yaratılışın anlam ve amacını gerçekleştirmek için uygun bir duruma getirilme halinin kastedileceğini zikretmektedir. Nitekim insanın amacını da insanın ahlakî davranışlarını kemâle erdirmek şeklinde tespit etmiştir. Bu bağlamda Pişgin, insanın gerçekleşebilmesini kişinin güçlü bir inanca sahip olmasıyla ilişkilendirmiştir (Pişgin, 2020: 64). Ayrıca müellif, insanın insanın ruhî, bedenî, duygusal ve toplumsal davranış ve kabiliyetlerinin geliştirilerek yeni bilgi ve davranışların kazandırılması şeklinde daha bütüncül ve geniş bir anlamına da dikkat

çekmiştir (Pişgin, 2020: 65). Daha sonra “Kur'ân'da İnşaya Anlamca Yakın Olan Kavramlar” başlığı altında inşa kavramına anlam bakımından ilişkili kelimeleri ele almıştır. Bu minvalde “terbiye, hidâyet, ıslah ve irşad” kavramlarını ele alarak Kur'ân'daki kullanımlarıyla birlikte zikretmiş ve ortak anlamlarının inşa olduğunu ortaya koymuştur. Eserin kavramsal çerçevesinin çizildiği bahse konu bölümde temel sözlüklerin ve ilişkili âyetlerin özenli bir şekilde kullanıldığı ayrıca konunun örneklerle zenginleştirildiği görülmektedir.

Kitabın “Kur'ân'a Göre İnşa ile İlişkisi Bakımından İnsanın Özellikleri” başlıklı ikinci bölümünün, insanın olumlu ve olumsuz karakter özelliklerini ortaya koyma ve bu özellikleri Kur'ân açısından tanımlama ve değerlendirme amacı taşıdığı anlaşılmaktadır. Nitekim insanı, karakter inşasının hem öznesi hem de nesnesi olarak kabul eden yazar, insanın kendisini tanıması, eksikliklerini telafi etmesi ve karakterindeki tekâmülünü tamamlamasının ilahî inâyetle mümkün olduğunu belirtmiştir (Pişgin, 2020: 79). Bu bölümde insan inşaya yatkınlığı ve muhtaç olması açısından değerlendirilmiştir. Yazar, insanın inşaya olan uygun yapısını “İnşaya Elverişli Bir Varlık Olarak İnsanın Özellikleri” başlığı altında ele almaktadır. Söz konusu başlık altında ilk olarak “akıl” konusunu ele alan Pişgin aklı, *“Allah'ın insan varlığına yerleştiği, fikirlerin ve düşüncelerin doğduğu yer, hayır ve şerrin, hidâyet ve dalâletin arasını ayıran hayat seyrinin kılavuzudur”* şeklinde tanımlamaktadır (Pişgin, 2020: 81). Yazar aklın, Kur'ân'da karakter inşasının gerçekleştiği ilk yer ve aşama olduğunu söylemektedir. İnsanı inşaya elverişli kılan “irade” özelliğine de değinen yazar, irade ile karakter arasında sıkı bir ilişki bulunduğundan söz etmektedir. Akıl ve iradenin yanı sıra insanın inşaya eğilimli bir varlık olduğunu göstermek üzere “şuur, hilâfet, ilahî nefha ve emanet” gibi kavramları Kur'ân'da insana verilen karakter özellikleri olarak değerlendirmektedir. Sonuç olarak Pişgin akıl, irade, şuur ve emanet gibi kavramları insanın karakter inşasını gerçekleştirebilmesi için sahip olduğu temel ve fitrî özellikler olarak görmektedir.

İkinci bölümde müellif, “İnşaya Muhtaç Bir Varlık Olarak İnsanın Özellikleri” başlığı altında insanın taşıdığı karakter zafiyetlerini ele almıştır. Yazar burada insanın yapısında bulunan olumsuz eğilimleri tespit etmiştir. Daha sonra insan karakterinin kemâle ermesinin bu olumsuzlukların ahlakî olarak inşasıyla mümkün olduğunu belirtmiştir. Âyetler ışığında insanın zayıf, muhtaç ve bu sebeple maddî ve manevî olarak bazı olumsuz yönlerinin olduğunu ortaya koyan yazar, “zafiyet, zulüm, tuğyan, cehalet, fesat, gaflet, küfür, kibir, yalan, şüphecilik ve kıskançlık” gibi birçok zaaf unsurunu alt başlıklar şeklinde ele almıştır. Bu kavramları hem sözlük hem de ıstilahî anlamları bakımından detaylı bir şekilde

açıklamıştır. Pişgin “*Gerek insanın yaratılış gayesi, gerekse Allah tarafından peygamberlerin gönderiliş sebebi, insanın manevî dünyasında bulunan olumsuz karakter özelliklerinin ıslah edilip, olumlu özelliklerinin güçlendirilerek onun karakterinde kemâlin inşa edilmesidir.*” (Pişgin, 2020: 94) ifadeleriyle insanın menfi yönlerinin ıslah edilmesinin gerekliliğine dikkat çekmiştir.

Yazar, bu bölümde son olarak “Kur’ân’a Göre Karakter Zafiyetinin Üç Kaynağı” başlığıyla insanın karakter yapısının sahip olduğu bazı zaaf ve olumsuz yönlerin beslendiği unsurları izah etmiştir. Zafiyetlerin kaynaklarını “şehvet, dünya ve şeytan” şeklinde tespit eden Pişgin, âyet ve hadislerden örneklerle söz konusu üç zafiyetin karakter üzerindeki etkilerine değinmiştir.

Müellif, “Kur’ân’da Karakter İnşası” başlıklı üçüncü bölümde öncelikle vahiy-inşa ilişkisi üzerinde durmaktadır. Bahse konu vahiy-inşa ilişkisinin “Potansiyel İnşa: Ontolojik Vahiy” ve “Fiilî İnşa: Nebevî Vahiy” şeklinde iki yönüne dikkat çekmiştir. O, potansiyel inşa ile Allah’ın bütün varlıkları fitraten bazı özelliklerle donatarak en mükemmel şekilde inşasını kastetmektedir. Fiilî inşayla da iman ve hakikate dair bütün değerlerin kaynağı olan nebevî vahyin yol gösterici ve inşa edici özelliğini vurgulamaktadır.

Pişgin, Kur’ân’ın inşa yöntemini “aklın inşası, kalbin inşası ve davranışların inşası” olmak üzere üç ana başlık altında detaylı bir analizle sunmaktadır. Buna göre o, öncelikle “Aklın İnşası: Tefekkür” başlığıyla inşa aşamasının ilki olan tefekkür edilerek aklın inşa olmasından bahsetmiş ayrıca aklı aciz bırakma, aklı bozuma uğratma, enfüsî tefekkür, âfâkî tefekkür gibi konuları aklın inşa aşamaları olarak Kur’ân perspektifinden ele almıştır. Aklın inşasının sonucunda da Allah’ın yeri, göğü ve bütün varlığı yaratmasındaki gayeyi anlamayı sağlayan hikmetin ortaya çıkacağını belirtmiştir.

Kur’ân’a göre imanın gerçekleştiği yerin kalp olduğunu söyleyen yazar (Pişgin, 2020: 196), “Kalbin İnşası: İman” başlığıyla karakter inşasını tamamlayan bir diğer unsur ele almaktadır. Burada “kalp, iman” gibi kavramların üzerinde duran Pişgin, kalb ile iman arasındaki ilişkiden söz etmiş kalbin imanla inşa olacağını belirtmiştir. İmanla birlikte kemâle ulaşmak isteyen bireyin Allah’a, meleklerle, âhirete, kitaplara, peygamberlere, kaza ve kadere doğru bir iman yolculuğunun başlayacağını zikretmiştir (Pişgin, 2020: 208). Bu minvalde yazar, Allah’a, meleklerle, âhirete, kitaplara, peygamberlere, kaza ve kadere iman gibi konuları detaylı bir analizle ele almaktadır. Kalbin imanla inşasının neticesinde de bireyde güven, tevekkül, ihlâs, ihsan, rıza, mehâfet ve muhabbet gibi bazı olumlu duyguların ortaya çıkacağını zikretmiştir.

Pişgin bu bölümde “Davranışların İnşası: İbadet” başlığıyla karakter inşasının son aşamasını okuyucuya sunmaktadır. İbadetleri insan bilincinin ve ahlakî yapısının gelişmesinde önemli unsurlardan birisi olarak değerlendiren yazar, davranış ve ibadet arasındaki ilişkiden bahsetmektedir. Daha sonra şekli ve ruhi şartlarına uygun olarak gerçekleştirilen zikir, namaz, oruç, zekât ve hac gibi ibadetlerin davranışları inşa edeceğine değinmiştir. O, böyle bir insanın sonucunda da bireyde gerçekleşecek sevgi, güzel seçim, affetmek, adalet ve doğruluk gibi sonuçlardan söz etmiştir.

Yazar, “İnşanın Ruhuna Aykırı Eylemlerin Düzeltilmesi” ve “Lokman Sûresi Bağlamında Çocuğun Karakter İnşasına Genel Bir Bakış” başlıklarıyla ele aldığı konuların yanı sıra “Vahyin Karakter İnşa Sisteminde Hz. Peygamber’in Rolü” başlığıyla da karakter inşasında Hz. Peygamberin rolü ve önemine değinmiştir. Burada öncelikle örnek alma ve inşa ilişkisinden söz ettikten sonra vahyin inşa ettiği bir örnek olarak Hz. Peygamberin örnekliliğini âyet ve hadislerle anlatmaya çalışmıştır. Devamında “Nebevî İnşanın Merhaleleri” başlığı altında tebliğ, davet, beyan ve tezkiye gibi nebevî inşanın aşamalarını kavramsal olarak ele alıp örnekleriyle birlikte okuyucuya sunmuştur.

Son olarak da yazar “Vahyin Karakter İnşasında Kullandığı Prensiplere Genel Bir Bakış” başlığı altında vahyin inşasının somuttan soyuta ve soyuttan somuta, tedrici ve dengeli olmasının yanı sıra insanın potansiyelinin sınırlarını aşmayan bazı özelliklere sahip olduğuna değinmiştir. Pişgin, *Kur'ân'da Karakter İnşası*'nın “Sonuç” bölümünde ise ortaya konulan temel tez ve düşünceleri sistematik bir şekilde ifade ederek eserini nihayet erdirmiştir.

Kur'ân'da Karakter İnşası isimli eserin modern çağda ahlakî ve ulvî değerlerini kaybeden insanın yaşadığı birtakım sorunlara karşı Kur'ânî bir inşa yöntemini ortaya koymasından oldukça önemli olduğu görülmektedir. Pişgin'in eserinde ortaya koyduğu fikirlerini temellendirmesi, kullanılan ıstılahları yalın bir şekilde ifade etmesi ve konuları âyet ve hadislerle açıklaması, Kur'ân'ın inşa sistemini ortaya koymak açısından başarılı olduğu söylenebilir. Ayrıca inşanın psikolojik ve bir eğitim süreci olduğu düşünüldüğünde tefsir ilminin yanı sıra zaman zaman Din Psikolojisi ve Din Eğitimi gibi alanlardaki çalışmalardan da yararlanmış olması eserin zikredilmesi gereken bir başka özelliğidir. Eser, Kur'ânî inşa sistemini ortaya koyarak tefsir alanının önemli bir boşluğu doldurmuştur. Aynı zamanda Kur'ân açısından insan karakterinin duygusal, ruhsal ve davranışsal değişimini ortaya koyan bu eserin, insanın karakter yönlerinin daha detaylı ele alınacağı başta tefsir olmak üzere diğer disiplinlerdeki birçok çalışmaya fikir verebileceği söylenebilir.

Kaynakça

Pişgin, Yasin, *Kur'ân'da Karakter İnşası*, Timaş Yayınları, İstanbul 2020.

Demirci, Muhsin, *Kur'ân'ın Ana Konuları*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları, İstanbul 2008.